

SKANSEN 125 FATABUREN

SKANSEN 125

FATABUREN

2016

2016

SKANSEN 125

Red. Charlotte Ahnlund Berg & Anders Carlsson

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN - Nordiska museets och Skansens årsbok - är en skatt av kulturhistoriska artiklar som har publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har i dag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvireras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Samfundet Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

NORDISKA MUSEET

SKANSEN

Fataburen 2016

Nordiska museets förlag

Box 27820

115 93 Stockholm

www.nordiskamuseet.se/förlag

www.nordiskamuseet.se/fataburen

© Nordiska museet och respektive författare

Redaktörer Charlotte Ahnlund Berg och Anders Carlsson

Bildredaktör Marie Tornehave

Bildarkiv och fotograf på Skansen Marie Andersson

Bildbehandling Karolina Kristensson och Peter Segemark

Omslag och grafisk form Lena Eklund, Kolofon

Översättning Alan Crozier

Omslagets framsida Pedagogen Maja Adolphson vid Bergsmansgården. Byggnaderna där kommer från Nora bergslag i Västmanland. Foto: © Marie Andersson, Skansen.

Tryck och repro Italgraf Media AB, Stockholm, 2016

ISSN 0348 971 X

ISBN 978 91 7108 584 9

T-shirt vit, barn

Storlek 1-2 år, 4-6 år

T-shirt vit, barn

Storlek 1-2 år, 4-6 år

T-shirt svart,

150 kr

Storlek M, L, XL, XXL, 3XL

Randig T-shirt 180 kr

Storlek S, M

T-shirt "I love..."

barn 130 kr

Storlek 2 år

I
allsång
PÅ SKANSEN

svt

svt

Allsång på Skansen

Musik på museet

LARS KAIJSER är universitetslektor i etnologi vid Stockholms universitet.

Musiken har varit en viktig del av Skansens verksamhet ända från början. När Artur Hazelius skrev om musikens betydelse inför Nordiska museets tjugofemårsjubileum önskade han visa upp klangspektrumets fulla bredd. Skansen skulle vara ett levande museum, och mot den bakgrunden lyfte han fram julens Staffansvisor, söndagarnas koraler, melodier från Bellmans tid, vesperhymner och ur folkets hjärta framsprungna visor. Denna bredd råder ännu även om stilar har kommit och gått. Jazz, pop, kammarmusik, visor och schlager har blivit uppskattade inslag i återkommande programverksamheter.

I Skansens uppdrag ingår att vara en engagerande och lustfylld nationell mötesplats. En uppmärksammas specifik musikalisk programpunkt som svarar mot detta är *Allsång på Skansen*. I denna artikel står just allsången i fokus och det framför allt i relation till Skansen som en folkbildande och kulturarvsskapande arena.

◀ Allsång på Skansen
– åttio år på Skansen och en del av sommaren. Souvenir 2008. Foto: Mona-Lisa Djerf, © Nordiska museet (NMA.0051194).

Musik som kulturarv

Den 8 augusti 2015 var det dags för sommarens sista allsångskväll. Från Sollidenscenen hälsade programledaren Petra Marklund publik och tv-tittare välkomna och berättade att *Allsång på Skansen* fyllde åttio år. Det var inte första gången som det jubilerades, även om anledningarna har varierat. Det har firats femtioårsjubileum, det hundra radioprogrammet och tjugofem års direktsändning i tv-rutan.

I firandets fokus återfanns allsången som programform med en engagerad allsångsledare, en svensksjungande publik och gästade artister. Hur denna programform har fyllts med innehåll har även det varierat genom åren, och allsångens historia rymmer på den punkten både kontinuitet och anpassning till nya tider. Att fira jubileum ger utrymme för tillbakablick och eftertanke. Så också det avslutande programmet, som gör det möjligt att reflektera kring produktionen och upprätthållandet av ett svenskt populärmusikalskt kulturarv.

Vad är ett kulturarv? Enkelt uttryckt de delar av *förr* som en *samtid* väljer att lyfta fram, behålla och minnas. Inom populärmusiken består det bland annat av artister, låtar och upphovsmän. Vad som uppfattas som kulturarv varierar emellertid över tid, allt eftersom samtidens sociala och kulturella landskap förändras. Likt annan mänsklig verksamhet får allsången en på så sätt en hela tiden varierande kulturell inramning. Sjungandet omgärdas av föreställningar om vilka sånger som bör sjungas, hur och vad som förväntas av allsångsledare och publik. Föreställningarna har haft betydelse för programmets upplägg i olika tider och för vilken musik och vilka artister som valts ut. Det är utifrån dessa kulturella föreställningar som allsången bidrar till att forma ett musikaliskt kulturarv.

Allsångens historia berättas i allmänhet genom en mer eller mindre komplett upprädnad av allsångsledare från olika perioder. Ofta nämns Sven Lilja, Egon Kärrman, Bosse Larsson, Lasse Berg-hagen, Anders Lundin, Måns Zelmerlöw och Petra Marklund. Då har Carl Reinhold som var med på fyrtiotalet och Martin Lidstam

Sven Lilja i publikhavet 1938. Foto: Olof Ekberg, Nordiska museet (NMA.0036813).

som ledde kristen allsång under samma period fallit bort. Allsångsledarna representerar i vilket fall olika epoker av samarbeten, medarbetare och programupplägg. De ger ansikte åt den stil och estetik som har utmärkt olika eror.

Petra Marklund knöt i sitt jubileumsprogram skämtsamt an till allsångens historia. Hon sade att de hade grävt bakom scenen för att se om allsången lämnat några spår och hittat Egon Kärrmans allsångshäften, en blå tygremsa och en gammal Mums-Mums. De små fynden pekade mot tidigare programledare och deras kännetecken. Den blå tygbiten symboliserade Lasse Berghagens kavaj och Mums-Mums var ett skämt med Måns Zelmerlöws smeknamn.

Allsång i vit kostym

Allsångens födelsedag anges till den 26 maj 1935. Då ledde Sven Lilja för första gången publiken i gemensam, unison sång, som det kallades. En regelbunden programpunkt blev denna sång först sommaren efteråt, då Lilja återkom som sångledare. På söndagar var man i Högloftet och på tisdagar på Solliden. Lilja var musiklärare, kantor i Sofia kyrka på Södermalm och engagerad körledare. Han brukar beskrivas som entusiastisk, igenkänd i sin vita linnekavaj och med en tvärrandig slips.

Sven Lilja och allsången lockade en månghövddad publik, särskilt till Solliden. Närmare 20 000 är en siffra som nämns. I dagstidningarna skrevs det om den sociala bredden, om att både ung och gammal möttes för att sjunga tillsammans. Revynummer, visor och fosterländska sånger stod på programmet. Med Alice Tegnér som gäst, spelande piano, sjöng publiken »Mors lilla Olle«, en av hennes egna kompositioner. Dagstidningarna var en viktig länk till publiken. År 1937 ordnande *Stockholms-Tidningen* en tävling för att få fram nya melodier och sånger. Då tillkom »Röda stugor tåga vi förbi«. Efter några år mattades intresset och Skansens första allsångsepok avrundades 1948.

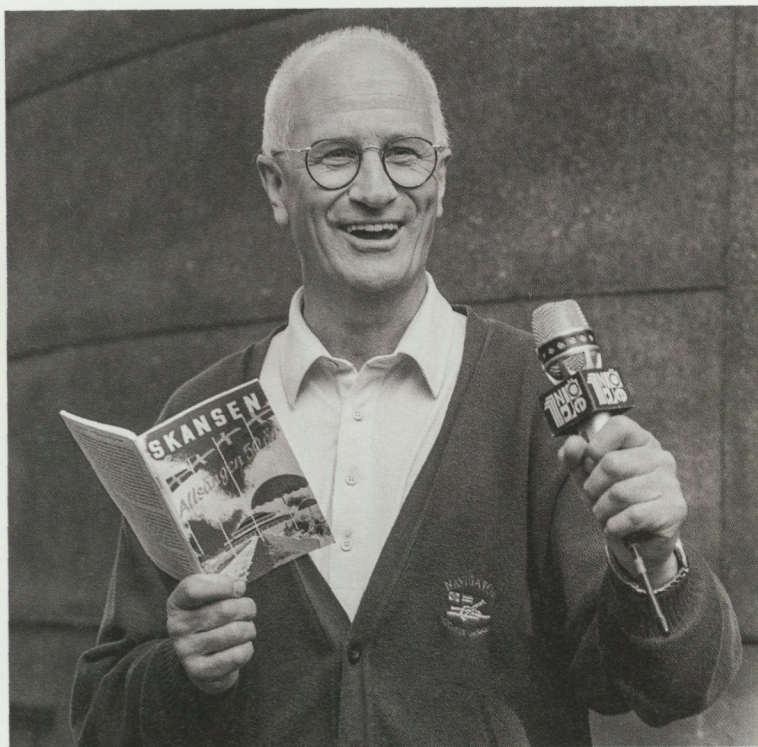
Det nya med allsången hade varit att träffas i större folksamlingar och att unisont sjunga tillsammans med en allsångsledare. Själva

uttrycket *allsång* etablerades genom en omröstning i *Dagens Nyheter* 1927. Då var det sångaren, skådespelaren och revykungen Ernst Rolf som ledde publiken i samband med en fotbollskamp på Stadion i Stockholm. Men rötterna är fler och går längre tillbaka i tiden. Allsången kan knytas till Samfundet för unison sång, som bildades 1906 för att stärka nationalkänslan i samband med unionsupplösningen mellan Sverige och Norge. I det sammanhanget redigerade Alice Tegnér sångboken *Sjung svenska folk*, som har varit en viktig inspirationskälla för många allsångare. Förebilder fanns också i England och Tyskland liksom givetvis i sjungandet av bordsvisor, studentsånger och psalmer.

Allsång i radio och tv

Efter ett decennium utan allsång på Skansen återkom den under Egon Kärrmans ledning. Programmet sändes i radio och hette *Bäste man på Skansen*. Den nationalistiska inramning som funnits under trettioalet var nu nedtonad och i stället sjöngs schlager. Programmet var populärt och lockade en äldre publik. Kärrman blev känd som den snälle polissonen från Göteborg som sjöng hellre än bra. Med radioutsändningen blev han Egon med hela Sverige. *Bäste man på Skansen* sändes mellan 1958 och 1966 och det skulle därefter dröja några år innan allsången återigen blev en del av det svenska medieutbudet.

Bosse Larssons krokiga allsångsledarbana har varat längst. Den inleddes 1974 med allsångskvällar på Tingvallen/Bollnästorget och avslutades i tv på Sollidenscenen 1993. Sändningarna i tv började 1979. Med undantag av något avbrott under åttiotalet, när tidskriften *Året Runt* var medproducent, har Sveriges Television (SVT) sedan dess ansvarat för produktionen. Bosse Larsson var en känd tv-profil genom att han redan ledde *Gammeldans* på Skansens Högloftet och *Ny gammalt* på Cirkus. Det senare gjorde han tillsammans med sin ackompanjator och sväger, kapellmästaren Lasse Olsson, som följde med till *Allsång på Skansen*. Även producenten Benny Persson hämtades från *Ny gammalt*.

Bosse Larsson med ett allsångshäfte i handen. Foto: Björn Edergren/SR/TT.

I samband med den första tv-sändningen publicerades ett allsångshäfte. Det var en populär publikation som såldes i 20 000 exemplar till första programmet. Den gula pärmen fångar karaktären hos Larssons allsång. Omslaget pryds av en lätt karikatyr av programledaren själv, omgiven av bilder som förankrar honom i schlager och visor: en sjöman som älskar havets våg, en man med ett dragspel, ett dansande par, kanske en Ernst Rolf och en viking, möjligtvis också guden Tor som hoppar upp. I en intervju sa Bosse Larsson att han trodde på vårt »tjofaderittanbehov« – en beteckning som ringar in de första tv-sända åren.

Lasse Berghagen, i sin blå kavaj, ledde allsången 1994–2003.
Foto: © Marie Andersson, Skansen.

Förnyelse i blå kavaj

Klädd i blå kavaj tog Lasse Berghagen över som programledare 1994. Med honom blev programmet in i det tjugoförsta århundradet. Tillsammans med producenten Meta Bergqvist inleddes en etappvis förändring vad gällde utbud av gäster och artister. Samtidigt höll man hårt i formen med allsång, gäster, tävling och lite mellansnack. Repertoaren förnygrades med låtar som Ulf Lundells »Öppna landskap« och Peter Lundblads »Ta mig till havet«.

Med särskilda artistsatsningar lockades också en ännu yngre publik, till exempel Wyclef Jean från den amerikanska hiphopkonstellationen Fugees. Meta Bergqvist har berättat om denna medvetna

profilering och om den lika medvetna användningen av tv-mediet som verktyg. Inledningsvis kom inte så många ungdomar, men de som dök upp fick vara med i bild. I tv-rutan blev därmed intrycket att publiken blivit yngre. Sakta började skivbolag höra av sig och allsången blev en viktig arena för artister att visa upp sig på. Håkan Hellström, Magnus Uggla och Markoolio kom alla till *Allsång på Skansen*. En annan viktig satsning var att bjuda in kändisar till publiken och låta dem vara med och sjunga och synas på samma sätt.

Lasse Berghagens intåg hälsades som en nödvändig förnyelse. I teamet ingick kapellmästaren Kjell Öhman och hans orkester. Även Eva Berghagen, Lasses fru, var viktig. Hon tog hand om verksamheten bakom scenen och bidrog till en familjär inramning. Bland de återkommande inslagen fanns besöken av komikern Robert Gustafsson och frågesporten med Jonas Wahlström från Skansen-akvariet.

År 2003 började Anders Lundin lite på skoj som prao hos Lasse Berghagen. Sommaren efter tog han över som allsångsledare. Lundin hade en bakgrund som programledare i tv och radio och även som musiker. Programmet fortsatte på den bana som Berghagen inlett med en fot i historien och en i senare decenniers popmusik. Kjell Öhman var kvar och Gunilla Nilars tog över som producent.

Urvalet av musik

Allsångsledarna har arbetat i olika sociala konstellationer av musiker, producenter och publiker. I dessa nätverk har lite olika musikaliska traditioner och kulturarv förvaltats. Inte så att allsångsledarna inte delar repertoar – det finns gott om överlappningar. Men här finns skillnader som bland annat beror på tidsbundna idéer om vilken musik som bör sjungas.

För den grupp – se nedan – som ansvarar för musikinhållet är *bredd* det viktigaste ledordet: bredd i urvalet av artister och låtar. Det ska vara det nya och oetablerade, det folkkära och mer okända, män och kvinnor, yngre och äldre, soloartister och band. Inte minst viktigt är att olika genrer ska vara representerade. De artis-

Anders Lundin
ledde allsången
2004-2010. Foto:
Mona-Lisa Djerf,
© Nordiska museet
(NMA.0051191).

ter som besöker allsången brukar bjuda på något ur egen repertoar och sjunga en allsång tillsammans med publiken.

Programmet ska passa en bred publik, ung som gammal. En bärande tanke är här att den äldre publiken blir bekant med dagens populärmusik när yngre artister framför sina låtar. Och tvärtom: när artisterna deltar i och leder allsången får den yngre publiken ta del av äldre populärmusik. När publik och tittare ömsesidigt introduceras till tidigare okända musikaliska marker på detta sätt tillmötesgår allsången Skansens folkbildande uppdrag.

Arbetet med att förbereda allsångsurvalet är en process med flera inblandade, även om SVT ansvarar för det slutgiltiga urvalet. Ofta börjar arbetet med att årets allsångshäfte färdigställs. Hur detta går till har varierat under åren. Under Lasse Berghagens tid var det han och Meta Bergqvist som bestämde. Inför 2015 skedde urvalet i en grupp bestående av artistansvarig, programledare, produktionsledare, innehållsproducent och kapellmästare.

Det är många parametrar att ta hänsyn till. Urval sker med hjärta och hjärna, både intuitivt och logiskt. Låtarna ska vara lättsjunga och bekanta, melodierna enkla, texterna på svenska. Bra musik är sådant som publiken spontant krokas arm till. I urvalsgruppen sjunger man sig igenom en mängd sånger. De ska kännas *rätt*. Artisternas önskemål vägs mot övriga framträdanden i programmet och sommarsången som helhet. Samma sång bör inte framföras vid flera tillfällen. I planeringen tas också hänsyn till om det är något särskilt jubileum som bör firas. Ambitionen är överlag att välja sådant ur den svenska musikkatten som *inte får glömmas bort*. Vissa musikaliska pärlor återkommer därför år efter år.

År 2015 fyllde Pippi Långstrump sjuttio år. Det uppmärksammades genom att Siw Malmqvist och Pernilla Wahlgren, som båda spelat Pippi i scenuppsättningar av Astrid Lindgrens böcker, fick uppträda och leda publiken i allsång. Att kombinera artister i lite oväntade grupperingar är i sig eftersträvansvärt, och under sommaren 2015 hände vid flera tillfällen att artister uppträdde i nya konstellationer. Till exempel sjöng Svante Thuresson och Pernilla Andersson ett potpurri tillsammans med melodier som Monica

Viktoria Tolstoy, Petra Marklund, Tommy Körberg och Rigmor Gustafsson inför ett framträdande sommaren 2015. De repeterar ett potpurri med låtar som textsatts av Beppe Wolgers. Foto: Lars Kaijser.

Zetterlund gjort kända. Den sistnämnda är en artist som de musikansvariga gärna lyfter fram.

Urvalet av allsångslåtar ger exempel på hur kulturarvsprocesser går till. Här möter viljan att levandegöra musik från förr programmakandets praktikaliteter. Skaparna av *Allsång på Skansen* är visserligen långt ifrån ensamma om att sålla bland de melodier och texter som blir hågkomna. Det sker kontinuerligt och i vitt skilda sammanhang, till exempel vid skolavslutningar och begravningar. Men med sin stora räckvidd är allsången en ovanligt viktig arena för dessa processer. Till detta bidrar både tv-sändningarna och sånghäftena.

Förändring över tid

En genomgång av ett urval allsångshäften visar hur sammansättningen av låtar har förändrats över tid. Här finns mönster i val av genre, låtskrivare och textförfattare. Innehållet har rört sig från en tydligare förankring i visor, kupletter och schlager till att allt mer inkludera popmusik. Några tydliga brytpunkter kan skönjas. Med Egon Kärman försvann den mer fosterländska inramningen. Han avslutade till exempel med »Auf Wiedersehen« i stället för med »Sveriges flagga«, som var Sven Liljas avslutningsmelodi.

På samma sätt gav Lasse Berghagen mer utrymme åt popens artister. Det måste finnas en aktualitet, en anknytning i vår egen tid. I populärmusiken hanteras och ventileras vardagliga känslor, tankar och upplevelser. De fosterländska känslor som präglade det tidiga nittonhundratalet har fortfarande sina samhälleliga förankringar men upplevs inte passa in bland dagens allsånger. Däremot finns ett stort utrymme för texter som knyter an till sommar, sol och kärlek – teman som allsången gärna låter sig associeras till.

Under tv-åldern har urvalet förankrats i melodier kända från melodiradio och tv, film och melodifestivaler. De speglar det som varit populärt under olika decennier. Förenklat sett är det Jules Sylvain under 1920- och 30-tal och därefter, under 40- och viss mån 50-tal, Lasse Dahlquist och Ulf Peder Olrog. Sedan kommer Thore Skogman och Stikkan Andersson. Den sistnämnde har bidragit med ett stort antal texter, dels genom översättningar av hitlåtar från USA, som »Leva livet« och »Mamma är lik sin mamma«, dels genom de många samarbetena med Benny Andersson och Björn Ulvaeus. En central kompositör är Evert Taube som med sånger från större delen av det förra seklet, från 1910-tal fram till tidigt 70-tal, bidragit med flera allsångsklassiker, bland dem »Byssan Lull« och »Änglamark«.

Det är lätt att fastna för de kompositioner som återkommer, men ett lika starkt intryck ger de hundratals sånger som valts ut för att sjungas kanske en eller två gånger. Här bidrar allsångshäftena till att ge utrymme för den bredd av sånger som eftersträvas.

Det finns flera överlappningar i allsångshäften från olika eror men också mönster som skiljer dem åt. Sångerna har hämtats från 1900-talets alla decennier, men med en betoning ungefär trettio år tillbaka i tiden. Inte så att det finns rak koppling mellan när en sång författats och när den blir en allsång. Men det finns vissa porösa mönster. Bosse Larsson hämtade sina allsånger från 1920-, 30- och 40-talen. När Lasse Berghagen – som själv bidragit med flera allsångsklassiker – tog vid var det inledningsvis i samma anda men med en strävan mot 1960-talet.

Med allsångsledarna som följer efter Berghagen cementeras 1960-talet som en skattkista fylld av allsångsmelodier, samtidigt som melodier från 70- och 80-talen tillkommer. När Petra Marklund, trettiofem år efter det att Bosse Larsson lett den första tv-sändningen, valde allsångslåtar var hennes urval lika tydligt förankrade i 1960-, 70- och 80-talen som Larssons var i 20-, 30- och 40-talen. Kanske är det här möjligt att tänka sig en kulturarvsfokusering ungefär en generation tillbaka i tiden, alltså när föräldragenerationen var ung.

Det finns låtar som återkommer och som *alla* allsångsledare haft på repertoaren. Hit hör Evert Taubes »Calle Schewens vals«, som publicerades 1932, sjöngs redan på Sven Liljas tid och sedan kontinuerligt funnits med i alla allsångshäften. Annat som har klarat tidens tand är Lasse Dahlqvists »Gå upp och prova dina vingar« och radioprogrammet *Sommars* signaturmelodi »Sommar, sommar, sommar« från 1952. Till senare års klassiker hör Lasse Berghagens »En kväll i juni« och Georg Riedels »Idas sommarvisa«. Bland dessa har olika allsångsledare haft sina favoriter: Berghagen »Calle Schewens vals«, Lundin »Gå upp och prova dina vingar« och Marklund »En gång jag seglar i hamn«.

Sollidenscenen

Det händer att besökare går fram till Sollidenscenen och låter sig fotograferas. Scenen har under åren byggts om, expanderat och anpassats till nya krav och förväntningar på scenteknik och akustik

I ur och skur kommer publiken till Sollidensscenen och allsången, här sommaren 2015.
Foto: Lars Kaijser.

men den karaktäristiska siluetten från 1938 är intakt. Kanske är Sollidensscenen Skansens mest kända byggnad. Härifrån sänder SVT numera nyårs- och nationaldagsfirande samt allsångskvällar, vilka alla blivit en del av det mediala traditionsåret. För den som vill är det möjligt att slå på lämplig mediaskärm och låta programmet från Sollidensscenen ta plats i det egna vardagsrummet.

Till skillnad från de flesta byggnaderna på Skansen är Sollidensscenen inte knuten till en tidsperiod eller geografisk plats. Samtidigt är den, genom all den musik som har framförts på scenen, tätt sammanflätad med de sista åttio årens populärmusikhistoria. Sollidensscenen är en bra utgångspunkt för den som är intresserad av den musik som varit populär under andra halvan av 1900-talet. Här har Skansen – ibland tillsammans med SVT – varit en viktig arena för att popularisera musikaliska genrer och för att etablera och förvalta artister i en svensk offentlighet.

Sommaren 2015 speglade artist- och låtrepertoaren ofta tidigare års programutbud på Sollidenscenen. Flera sånger som sjöngs och artister som medverkade kan associeras till Skansens egen historia. En genomgång av den musik som framförts på Skansens scener visar – förutom genrebredd – på en programverksamhet med fingertoppskänsla för det samtida, samtidigt som foten är fast förankrad i historien. Detta fördjupar bilden av hur populärmusikens aktualitet ständigt förflyttas och hur nya tillbakablickanden får fäste. Under jubileumsprogrammet 2015 frågade programledaren artisterna Rigmor Gustafsson och Victoria Tolstoy vad som var det bästa med *Allsång på Skansen*. De lyfte fram glädjen, den musikaliska stilblandningen och att programmet vände sig till olika åldrar. De betonade vikten av att ge plats åt jazz, något som de saknade i tv:s övriga utbud. Här antydde ett viktigt inslag i Skansens musikutbud, nämligen jazzen.

Jazz och pop på Skansen

Jazzens Skansenhistoria är nästan lika lång som allsången. När en ny dansbana invigdes 1937 var det jazz som spelades, och här var orkesterledaren Thore Ehrling viktig. Jazz har i olika former varit en del av programverksamheten, och med utsändningar i radion. Det har sagts att *Jazz under stjärnorna*, som sändes från Sollidenscenen i skiftet mellan 1950- och 60-talen, hjälpte till att göra jazzen respektabel. Kanske är det så.

Skansen blev tidigt en institution för ett tillbakablickande och lite nostalgiskt förhållningssätt till jazz, till exempel med radioprogrammet *Happy Jazz*. Thore Ehrling återkom flera gånger, dels med egna tillbakablickande programpunkter, dels med hyllade konserter som har lyft fram hans repertoar. Utbudet under sommaren 2015 föll in i ett liknande mönster. Måndagkvällarna var vikta åt jazzen, med *Blå måndag* på Sollidenscenen under Svante Thuresons ledning och tradjazz på Gubbyllan.

Skansen var också en faktor när popen introducerades i Sverige på 1960-talet. Den spelades, likt jazzen, först på dansbanan och

Thore Ehrlings orkester spelar på Skansens dansbana 1955. Fotograf okänd, Nordiska museets arkiv (NMA.0059002).

det ordnades popbandstävlingar där bland andra Björn Skifs och Tommy Körberg var framgångsrika. Med radio och senare tv-programmet *Opopoppa* – först under Robert Brobergs ledning, senare Claes af Geijerstams – drogs popmusikens världsstjärnor till Sol-lidenscenen. Under de första decennierna av svensk rock och pop passerar de flesta genrer Skansen. Populärmusikens förändrade landskap kan skönjas i utbudet, från pop och psykedelia till vispop och punk.

Ett svenskt kulturarv

Flera av de artister som medverkade under sommaren 2015 var med redan under 1960- och tidigt 70-tal. Dessa artister kan sägas utgöra gräddan av en svensk populärmusikalisk offentlighet. De har återkommit i medierna genom åren, och även om ordalagen inte alltid varit positiva så har de förmått återetablera sig, muta in egna nischer och låtit jämföra sig främst med sig själva. Här bidrar allsången tillsammans med det övriga Mediasverige till kanoniseringen. Den musikaliska inspirationen kommer inte sällan från den angloamerikanska musiken, men genom svenskspråkiga original och översättningar har musiken blivit en del av det svenska musiklandskapet, det som är grunden för vad som kan beskrivas som ett svenskt kulturarv. Inte så att alla känner till alla melodier och kan knyta dem till rätt artist. Men artisternas namn, precis som deras låtar, klingar ofta vagt bekant.

Flera av de artister som kan räknas in i denna skara hör till de artister som programmakarna bakom allsången hyllar och lyfter fram som förebilder och inspirationskällor, bland annat genom att tillägna dem ett potpurri. Under sommaren 2015 sjöngs medleyen med låtar som knöt an till ABBA, Beppe Wolgers, Monica Zetterlund och Pippi Långstrump. Ett uppträdande uppmärksammade Thore Skogman, en artist vars karriär på många sätt kan knytas till Skansen. År 1955 slog han igenom under en talangtävling. Han ledde tv- och radioprogram från Sollidenscenen och firade trettioårsjubileum där, medverkade vid Skansens hundraårsjubileum och deltog i den tv-sända allsången som finalgäst både 1979 och 1993. Sommaren 2015 introducerade Petra Marklund kvartetten Milda makter, som framträdde i blågula kostymer av samma typ som Skogman själv använt, med följande ord:

Kommer ni ihåg Thore Skogman? För er som är lite yngre och inte riktigt vet, han hade rött hår, en stor glugg mellan tänderna, han gjorde filmer, han gjorde musik och föreställningar, men framförallt, han skrev enormt många låtar, han skrev säkert flest av alla, hela 1 243 låtar.

Thore Skogman återkom många gånger till Skansen och Sollidenscenen.

Foto: FLT-Pica/TT.

Thore Skogman är inte den enda artist som återkommer och kan spåras bakåt i Skansens historia. När Skansen firade åttio år av allsång 2015 gjorde man det bland annat genom att lyfta fram den kanoniserade musik som man själv bidragit till att föra fram. Skansen och Sollidenscenen är en av de scener som förmått stöpa om den gränslösa populärmusiken till ett svenskt musikaliskt kulturarv. I sista programmet medverkade både Tommy Körberg och Benny Andersson, bägge med en lång historia på Skansen, och flera artister med karriären förankrade i 1960-talets svenska musikscen kan spåras på samma sätt, bland dem Svante Thuresson, Lill-Babs, Siw Malmkvist, Lasse Berghagen, Monica Zetterlund och Robban Broberg. När de inte uppträtt själva har de hyllats av andra musiker.

Vid en genomgång av artister och låtar är det lätt att fastna för det återkommande. De flesta artister uppträder dock endast någon gång och det breda flödet av artister är lika viktigt för programmets karaktär. Det är lätt att låta undantagen skriva historien – och det är precis så kulturarvets urvalsprocesser går till. Om bredden av artister och låtar gör *Allsång på Skansen* till ett program så är det de fåtaliga som får en fastare position i svensk offentlighet.

Debatter om form och urval

Allsång på Skansen är SVT:s största produktion vid sidan om *Melodifestivalen*. Det har fått kritik för att vara alltför Stockholmscentrerat men uppmärksammas ändå i såväl stora stadstidningar som på sociala medier och i landsortspress. Både utbudet av musik och balansen mellan allsång och artisters framträdanden nagelfars. Det gör också allsångsledarnas insatser som bedöms utifrån hur de uppför sig, huruvida de kan sjunga och hur de ser ut. Sommarens allsång är något som de flesta känner till oavsett om man tittar på programmet. Det är en medial fixstjärna mot vilka andra verksamheter mäts och gestaltas. Under senare år har till exempel *Allsång på Skansen* ställts mot *Lotta på Liseberg* – ett allsångsprogram i TV4.

Musikutbudet på Skansen och Sollidenscenen har kontinuerligt uppdaterats och anpassats till nya tider. Under Andreas Lindbloms tid som chef för Skansen och Nordiska museet på 1930-talet fanns en strävan efter att bredda publikunderlaget. En strategi var att locka med populärmusik. Allsången räknades hit och det gjorde också jazz och klassisk musik med symfoniorkestrar. Samtidigt försvann de traditionella evenemangen som firandet av Karl XII:s död och Gustaf II Adolf. Alla förändringar uppskattades inte. *Dagens Nyheter* frågade sig 1941 huruvida Hazelius verkligen hade velat höra jazz på Skansen med en antydning om att jazzen var oförenlig med hans tankar. Liknande påståenden återkom i flera tidningar och Lindblom svarade så småningom att det nya och gamla kan mötas och att det är så Skansen blir en nationell samlingsplats. Liknande tongångar hördes när popen kom.

Allsång på Skansen har prövats många gånger i medierna. Lika fullt har programformen med tiden fått ett bredare erkännande. Det hör till sommartablån såväl i tv som på Skansen, hos både titlare och publik. För många står det för trygghet och igenkännande. Detta är en utmaning för programmakarna. Programmet ska kännas igen men får inte bli förutsägbart. Vid något tillfälle har programmet lite elakt beskrivits som Sveriges enda direktsända repris. Här drabbades Bosse Larsson, vars medverkan i både *Nygammalt*

och *Allsång på Skansen* gjorde att han upplevdes som uttjatad. När tv-utbudet sommaren 1983 beskrevs i en krönika avslutades varje stycke med »och däremellan sjunger Bosse Larsson«. Men det är svårt att glädja alla och även själva klagosången får ibland repetitiva drag. När Lasse Berghagen tog över fick han kritik för att han tog för stor plats själv och det skrevs att publiken önskade Bosse Larsson tillbaka.

Det finns hos Skansens programverksamhet och SVT en lyhördhet inför tittarnas reaktioner och krav. Under Petra Marklunds första sommar var klagomålen många. Publiken kände inte igen sig i allsångerna och det var för mycket pop på scenen. Till andra sommaren skedde därför en förskjutning i programinnehållet. Musik kan skapa gemenskap men också markera gränser för vem som kan känna sig delaktig. Allsången är, som tidigare sagts, en av flera arenor där ett musikaliskt kulturarv förmedlas och upprätthålls. Artister och producenter är viktiga för urvalet men publik och medier bidrar också till denna process när de godkänner eller förkastar programmets upplägg och innehåll.

Det folkära kulturarvet

Allsång på Skansen har tolkats utifrån olika ramar. Det har beskrivits som en form som passar svenskar, det har setts som en ritual. Det är också möjligt att reflektera kring vilka spår allsången lämnar i samtiden. Programmet är en svensk kulturarvsarena i termer av inramning, med återkommande artister och låtar. Det bevakas av svenska medier och uppfattas som svenskt. Allsången är emellertid också ett bra exempel på hur musik prövar nationella gränser. Inspiration kommer från andra tider och platser liksom som från nuet. Som kulturarvsskapande arena medverkar musiken på Skansen både till att upprätthålla kontinuiteter i tid och rum och till att dra gränser för det kulturellt gångbara.

Allsång på Skansen svarar i vilket fall mot Skansens programförklaring. Det är en lustfylld och engagerad mötesplats och bidrar till urskiljandet, bevarandet och framför allt levandegörandet av vad

Gammal som ung kom till Skansen och sjöng allsång. Bilden från omkring 1940.
Foto: Stockholms-Tidningen, Nordiska museets arkiv (NMA.OO36816).

som kan beskrivas som ett svenskt musikaliskt kulturarv. Det kan, genom de återkommande låtarna och återkopplingen till tidigare artister, förstås som folkbildande. I centrum står själva programformen med allsång, allsångsledare och sånghäften. Denna form bygger på sammanhållning kring den populära musiken och de folkkära artisterna. Som uttryck för det folkliga har programmet både hyllats och fått ta skott men det är också här som allsångens betydelse som kulturarvsproducent ligger: som en arena för det populära och folkkära.

Sommaren 2015 avslutades allsången med att Petra Marklund tackade för sig och sin tid som programledare. Några dagar senare kungjordes att Sanna Nielsen skulle ta över. Hon är en etablerad artist som har vunnit Eurovisionsfestivalen och lett Melodifestivalen. Självt debuterade hon på *Allsång på Skansen* redan som elvaåring 1996. Cirkeln är sluten och successionen ordnad.